

УДК 811.111'42:81'42:82-343:305

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/99-1-67>**Ірина КИРИЧЕНКО,***orcid.org/0009-0004-3587-5939**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології і філософії мови
Київського національного лінгвістичного університету
(Київ, Україна) iryna.kyryuchenko@knl.u.edu.ua***Олена СИТЕНЬКА,***orcid.org/0009-0004-7000-8910**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології і філософії мови
Київського національного лінгвістичного університету
(Київ, Україна) helen.sytenka@knl.u.edu.ua*

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІФОЛОГІЧНОЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У ДЕКОНСТРУКЦІЇ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ТЕКСТУ

У статті досліджено лінгвокультурологічний потенціал міфологічної інтертекстуальності як важливого механізму деконструкції гендерних стереотипів у постмодерністському художньому дискурсі. У центрі уваги перебуває функціонування міфологічних образів, архетипів, прецедентних імен і сюжетних моделей у сучасних англійських постмодерністських творах, де вони набувають нових семантичних, прагматичних і культурних значень. Особливу увагу приділено аналізу міфологічної інтертекстуальності як форми постмодерністської мовної гри, що реалізується через іронію, пародію, стилістичну гібридизацію, поліфонію, зміну наративної перспективи та ревізійністське переписування канонічних сюжетів. Встановлено, що міф у постмодерністському тексті перестає виконувати виключно стабілізуючу функцію культурної пам'яті й перетворюється на відкритий простір інтерпретації, де можливе критичне переосмислення усталених соціокультурних моделей.

Особливий акцент зроблено на проблемі мовної репрезентації жіночих і чоловічих образів у класичних міфах, де гендерні ролі тривалий час закріплювалися через архетипні моделі «ідеальної дружини», «небезпечної спокусниці», «мовчазної жертви» тощо. У роботі проаналізовано механізми деконструкції таких моделей у творах Маргарет Етвуд, Медлін Міллер, Кідж Джонсон і Томаса Кінга. Зокрема, у повісті *The Penelopiad* простежено трансформацію образу Пенелопи з мовчазного символу подружньої вірності на самостійну оповідачку власної історії; у романі *Circe* показано переосмислення образу Цирцеї як автономної суб'єктної постаті, а не периферійного образу небезпечної спокусниці; в оповіданні *The Evolution of Trickster Stories Among the Dogs of North Park after the Change* виявлено створення нової жіночої міфологемі через образ Лінни та Прасобаки; у романі *Green Grass, Running Water* досліджено семантичне переакцентування біблійних образів Адама та Єви.

Доведено, що *revisionist mythmaking* виступає продуктивною художньою стратегією, за допомогою якої постмодерністський текст не лише переписує міф, а й демонструє історичну та ідеологічну умовність гендерних стереотипів. Міфологічна інтертекстуальність у такому контексті постає не лише як засіб авторської гри з культурною традицією, а як інструмент формування нових лінгвокультурологічних смислів, переоцінки нормативних моделей жіночності й чоловічості та створення нових міфологічних образів у сучасному художньому дискурсі.

Ключові слова: міфологічна інтертекстуальність, постмодернізм, гендерні стереотипи, *revisionist mythmaking*, постмодерністська мовна гра, лінгвокультурологія, деконструкція.

Iryna KYRYCHENKO,

orcid.org/0009-0004-3587-5939

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of English Philology and Philosophy of Language
Kyiv National Linguistic University
(Kyiv, Ukraine) iryna.kyrychenko@knlu.edu.ua*

Olena SYTENKA,

orcid.org/0009-0004-7000-8910

*Candidate of Philological Sciences
Associate Professor at the Department of English Philology and Philosophy of Language
Kyiv National Linguistic University
(Kyiv, Ukraine) helen.sytenka@knlu.edu.ua*

LINGUOCULTURAL POTENTIAL OF MYTHOLOGICAL INTERTEXTUALITY IN THE DECONSTRUCTION OF GENDER STEREOTYPES IN POSTMODERNIST TEXT

The article explores the linguocultural potential of mythological intertextuality as an important mechanism for the deconstruction of gender stereotypes in postmodern fictional discourse. The focus is placed on the functioning of mythological images, archetypes, precedent names, and plot structures in contemporary English-language postmodern texts, where they acquire new semantic, pragmatic, and cultural meanings. Special attention is paid to mythological intertextuality as a form of postmodern language play realized through irony, parody, stylistic hybridization, polyphony, shifts in narrative perspective, and revisionist rewriting of canonical myths. It is established that myth in postmodern fiction no longer performs only a stabilizing function of cultural memory but becomes an open interpretive space where established sociocultural models can be critically reconsidered.

*Particular emphasis is placed on the linguistic representation of female and male images in classical myths, where gender roles have traditionally been fixed through archetypal models such as “the ideal wife,” “the dangerous seductress,” “the silent victim,” etc. The study analyzes the mechanisms of deconstructing such models in the works of Margaret Atwood, Madeline Miller, Kij Johnson, and Thomas King. In particular, *The Penelopiad* demonstrates the transformation of Penelope from a silent symbol of marital fidelity into an independent narrator of her own story; *Circe* reinterprets the image of Circe as an autonomous subject rather than a secondary figure of a dangerous enchantress; *The Evolution of Trickster Stories Among the Dogs of North Park after the Change* presents the creation of a new female mythologeme through the images of Linna and the First Dog; *Green Grass, Running Water* reveals the semantic reaccentuation of biblical images of Adam and Eve.*

The article proves that revisionist mythmaking functions as a productive artistic strategy through which postmodern texts not only rewrite myths but also expose the historical and ideological conditionality of gender stereotypes. In this context, mythological intertextuality appears not merely as a tool of authorial play with cultural tradition but as an instrument for generating new linguocultural meanings, re-evaluating normative models of femininity and masculinity, and creating novel mythological images in contemporary literary discourse.

Key words: *mythological intertextuality, postmodernism, gender stereotypes, revisionist mythmaking, postmodern language play, linguoculturology, deconstruction.*

Постановка проблеми. Дослідження художнього тексту як складної лінгвокультурної системи, у межах якої мова є не лише засобом передачі інформації, а й інструментом моделювання смислів, у тому числі й культурних і соціальних, перебувають у центрі уваги науковців та стрімко розвиваються (Lotman, 1990: 131; Hutcheon, 1988: 124). У цьому контексті особливий науковий інтерес становить постмодерністська проза, для якої характерним є активне використання інтертекстуальності, мовної гри, іронії, стилістичної гібридизації та переосмисленням прецедентних феноменів, зокрема міфологічних образів і сюжетів (Kristeva, 1980: 66; Ізотова, 2020: 48).

Саме у постмодерністських творах важливим лінгвостилістичним і лінгвокультурологічним

механізмом, що забезпечує взаємодію тексту з культурною пам'яттю та створює умови для формування нових смислових структур, є міфологічна інтертекстуальність (Ситенька, 2012: 114). Міфологеми, прецедентні імена, архетипні образи та сюжетні моделі, включені в сучасний художній дискурс, набувають нових лінгвокультурологічних значень, семантично трансформуються та стають засобом переосмислення усталених гендерних моделей (Ситенька, 2012: 115; Barthes, 1977: 142).

Особливої уваги потребує проблема мовної репрезентації гендерних стереотипів, закріплених у класичних міфологічних наративах. Жіночі образи, такі як Пенелопа, Медея, Єва, Кассандра, Цирцея, традиційно сприймалися та функціону-

вали як культурно марковані символи вірності, жіночності, жертвовності, мовчання або провини (Beauvoir, 2011: 283; Gilbert & Gubar, 2000: 45). У постмодерністських творах ці образи зазнають лінгвокультурологічної, прагматичної та наративної трансформації через зміну оповідної перспективи, іронічне перетлумачення, стилістичний контраст та ревізіоністську міфотворчість (revisionist mythmaking) (Ostriker, 1982: 71; Rich, 1972: 18). Саме завдяки таким мовним механізмам відбувається деконструкція «патріархальних» гендерних моделей та формування нових лінгвокультурологічних смислів (Butler, 1990: 25).

Попри значну кількість досліджень, присвячених інтертекстуальності, постмодерністській поезиці та гендерній лінгвістиці, питання функціонування міфологічної інтертекстуальності саме як механізму лінгвокультурологічної деконструкції гендерних стереотипів у постмодерністських творах все ще є недостатньо висвітленим. Особливо це стосується вивчення лінгвокультурологічних експериментів авторів-постмодерністів, створення неоміфологічних образів та реалізації постмодерністської мовної гри та її ролі в формуванні нових смислів (Гундорова, 2005: 56; Ситенька, 2012: 113). Це зумовлює **актуальність** обраної теми та необхідність її комплексного лінгвістичного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міфологічна інтертекстуальність у постмодерному художньому дискурсі функціонує як механізм повторного залучення культурно значущих міфологем, архетипів і сюжетних моделей, що дає змогу не лише актуалізувати колективну пам'ять, а й критично переосмислювати усталені культурні сценарії (Ситенька, 2012: 112). На відміну від традиційного використання міфу як джерела універсальних смислів, постмодернізм розглядає міф як відкриту структуру, доступну для переінтерпретації, іронічного перетлумачення та деконструкції. За спостереженням Лінди Гатчен, постмодерністський текст не відтворює минуле буквально, а вступає з ним у критичний діалог, у якому історичні та лінгвокультурологічні образи постають крізь призму пародії, іронії та інтертекстуальності (Hutcheon, 1988: 122). У новому культурному контексті міф перетворюється на простір ідеологічної боротьби за значення, інструмент тексто- та смислотворення (Ситенька, 2012: 115).

З огляду на тлумачення тексту культури як складної семіотичної системи, де кожен новий текст вступає у взаємодію з уже наявними моделями пам'яті та знаковими структурами (Lotman, 1990: 130), міфи є не просто джерелом сюжету, а

особливою формою культурної пам'яті, що зберігає базові уявлення суспільства про світ. Міфологічна інтертекстуальність у постмодерному романі активізує саме цей механізм культурної пам'яті: читач упізнає знайому структуру, але водночас стикається з її руйнуванням або переакцентуванням.

Введене Юлією Крістевою поняття інтертекстуальності ґрунтується на розумінні тексту як мозаїки цитат, при чому кожен новий твір формується через взаємодію з попередніми культурними кодами (Kristeva, 1980: 66). У випадку міфологічної інтертекстуальності ця взаємодія стосується насамперед античних, біблійних, фольклорних образів, символів, архетипів, які в сучасних творах набувають нових смислів (Ситенька, 2012: 117).

Особлива роль міфу в якості джерела постмодерністської інтертекстуальності полягає в тому, що в традиційних культурах міф виконує функцію сакралізації досвіду: він пояснює походження світу, соціальних норм і моделей поведінки (Eliade, 1963: 12). Він також функціонує як вторинна семіотична система, у якій культурно зумовлені уявлення маскуються під природні й очевидні істини (Barthes, 1977: 142). Саме тому гендерні ролі часто закріплюються через міфологічні образи: вони сприймаються не як результат історичного конструювання, а як нібито природний порядок речей. образи «ідеальної дружини», «фатальної жінки», «матері-жертвоносиці» або «небезпечної спокусниці» мають глибоке міфологічне коріння і продовжують функціонувати в сучасній літературі як культурні коди. Пенелопа стає символом подружньої вірності, Медея – небезпечної жіночої пристрасті, Єва – жіночої провини, а Кассандра – голосу, приреченого на недовіру. Постмодерністська література працює з цими моделями не шляхом заперечення міфу, а через виявлення, унаочнення того, як сама нормативність є історично сконструйованою та обумовленою.

Особливо значущим це стає для феміністичної літературної критики, оскільки більшість класичних міфів сформована в межах патріархальної традиції, де жіночі образи часто представлені як вторинні, мовчазні, залежні або функціональні щодо чоловічого героя. Сучасні авторки намагаються працювати з такою культурною спадщиною через ревізіоністське переосмислення міфу (revisionist mythmaking), яке стало однією з ключових рис жіночого письма ХХ-ХХІ століть. За спостереженням Алісії Острікер, revisionist mythmaking передбачає звернення письменниці до канонічного міфу не з метою його відтворення, а для критичного переписування та пере-

осмислення з позиції жіночого досвіду (Ostriker, 1982: 72). Такий підхід дозволяє не лише змінити сам образ, сюжет і нарацію, а й поставити під сумнів сам механізм культурного становлення гендерних ролей. В цьому контексті актуальним стає й звернення до проблеми жіночого голосу в культурі, де літературна традиція тривалий час репрезентувала жінку як символ, а не як суб'єкта мовлення (Забужко, 2007: 214). Ця ідея перегукується з *revisionist mythmaking*, оскільки йдеться не лише про зміну персонажа, а про зміну самої культурної оптики. Жінка перестає бути метафорою нації чи моралі й набуває права на складність, суперечливість і власну інтерпретацію історії. У постмодерністській творчості жіночий персонаж, який у класичному тексті був об'єктом споглядання, отримує голос, незалежність, активне позиціонування, право на інтерпретацію та суб'єктність.

Подібну ідею розвиває Адрієнн Річ у концепції *re-vision*, в рамках якої переписування канону потрактовується як акт інтелектуального та політичного звільнення. Таким чином, повторне прочитання традиційних текстів із жіночої перспективи є не просто творчою стратегією, а необхідною формою культурного та літературного самопізнання, що руйнує механізми символічного виключення жінки з історії письма (Rich, 1972: 19). У цьому сенсі міфологічна інтертекстуальність постає способом реконструкції та перебудови культурної пам'яті.

У сучасних гуманітарних студіях гендер дедалі частіше інтерпретується не як зумовлена природою даність, а як результат культурного конструювання, що формується через повторювані соціальні практики та дискурсивні моделі. Джудіт Батлер наголошує, що гендерна ідентичність формується через повторювані соціальні практики, а не є стабільною сутністю (Butler, 1990: 26). Відповідно, літературні тексти не лише втілюють і відображають гендерні моделі, а й відіграють визначну роль у їх створенні та сусрільній легітиматії. Саме тому деконструкція гендерних стереотипів у художньому тексті має естетичне, лінгвокультурологічне й ідеологічне значення.

Симона де Бовуар наголошувала на історично й культурно сформованому характері жіночої ролі, підкреслюючи, що жіночність не є природною сутністю, а набувається в процесі соціалізації (Beauvois, 2011: 283). Міфологічні образи такі як *Пенелопа*, *Медея*, *Єва*, *Пандора*, *Кассандра* століттями функціонували як взірці та модель жіночої поведінки, закріплюючи уявлення про жіночу залежність, жертвовність, мовчазність, небезпечність або провину. Постмодерністська література

демонструє, що ці моделі не є універсальними істинами, а продуктами конкретної культурної системи, яку можна та треба переосмислювати.

Особливо показовим у цьому аспекті є роман Маргарет Етвуд *The Penelopiad*, де античний міф про *Пенелопу* перетлумачується через зміну наратора. В гомерівській традиції Пенелопа функціонує переважно як символ вірності та очікування, натомість у версії Етвуд вона стає іронічною оповідачкою власної історії, яка висвітлює складність жіночого досвіду та неоднозначність моральних оцінок. Це дозволяє авторці деконструювати патріархальний канон і показати, як сам міф іноді працює як механізм соціального обмеження жіночого голосу (Lisowska, 2013: 30; Massoura, 2017: 394)

Отже, міфологічна інтертекстуальність у постмодерністських творах виступає не лише способом авторської гри з культурною традицією, а й важливим інструментом критичного аналізу та переосмислення гендерних моделей. Через ревізію міфу письменниці перетлумачують канонічні сюжети, повертають голос жіночим персонажам і демонструють умовність багатьох усталених стереотипів, які тривалий час сприймалися як природні та єдино вірні.

Міф у сучасному романі вже не виконує функцію стабілізації значень, а стає простором інтерпретацій. Саме в цьому полі виникає можливість деконструкції гендерних стереотипів: завдяки зміні голосу, перспективи, жанрової моделі та самої структури наративу. Постмодерністський текст не руйнує міф повністю, а демонструє його історичність, ідеологічну зумовленість і потенціал для переосмислення.

Мета статті. Метою статті є дослідження міфологічної інтертекстуальності як лінгвокультурологічного та лінгвостилістичного інструмента деконструкції гендерних стереотипів у постмодерністських творах, а також аналіз мовних механізмів переосмислення міфологічних образів у процесі формування нових культурних і гендерних смислів. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань: 1) визначити теоретичні засади поняття міфологічної інтертекстуальності в контексті сучасної лінгвістики, лінгвокультурології та постмодерністської поетики; 2) охарактеризувати роль міфологем, прецедентних імен та архетипних образів у мовному конструюванні гендерних стереотипів; 3) проаналізувати лінгвокультурологічні вияви постмодерністської мовної гри, іронії, пародії, поліфонії та стилістичної гібридизації як засобів семантичної трансформації міфологічних образів; 4) дослідити особливості ревізійної міфотворчості як способу

перепишування канонічних міфів із жіночої перспективи; 5) виявити специфіку лінгвокультурологічних експериментів, пов'язаних із перетлумаченням міфологічних образів в англомовному постмодерністському художньому дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Оскільки постмодернізм зосереджений на переосмисленні будь-яких усталених уявлень та наративів, експерименти з деконструкції гендерних стереотипів є типовими як для авторів-жінок, так і для авторів-чоловіків. Здебільшого, в фокус уваги дослідників потрапляють саме твори авторок-жінок з їх прагненням розвіяти усталені уявлення про жінок та їх роль у суспільстві, надати жіночим персонажам автономії, незалежності, повноти тощо. У статті ж досліджуються випадки перетлумачення гендерних стереотипів як у прозі авторок так і авторів-чоловіків, що дозволяє надати збалансоване уявлення про дану тенденцію. Характерним для аналізованих творів є те, що жіночі та чоловічі образи з міфів набувають нових відтінків інтерпретації по зрівнянню з їх первинним канонічним міфологічним контекстом.

Спільним для багатьох постмодерністських творів є наділення жіночих образів самостійним голосом, надання їм можливості не лише вести власну оповідь, а ще й змінювати свій світ через цю оповідь, а іноді й створювати власний міф. Так, у повісті «Пенелопіада» Магарет Етвуд оповідь йде від імені Пенелопи, яка згадує події *Odyssey*, своє життя та стосунки з родиною:

"Now that all the others have run out of air, it's my turn to do a little story-making." (Atwood, 2005: 3)

Конструкція *to do a little story-making* є алюзією на типову для міфа оповідь про минулі події. Вираз *it's my turn*, у свою чергу, акцентує, що прийшов час саме Пенелопи розповісти власну історію, що дозволить читачеві по-новому поглянути на знайомий сюжет. Міфологічний жіночий персонаж, який у грецькому міфі був вторинним і допоміжним по відношенню до головного персонажу Одісея, набуває центральної ролі, отримує власний голос та стає самостійним і самоцінним. Це маркує не лише зміну наративного центру (жіночий персонаж перестає бути об'єктом чоловічого епосу і стає суб'єктом власного дискурсу), а й той факт, що міф переписується зсередини.

В оповіданні Кідж Джонсон "The Evolution of Trickster Stories Among the Dogs of North Park after the Change" («Еволюція трікстерських оповідань серед собак Північного парку після Зміни»), де описується життя на землі після Зміни, а саме, після того, як собаки почали розмовляти. В оповіданні вони збираються в парку і розповідають одна

одній історії, персонажем яких завжди є *та сама собака* (this is the same dog). Циклічність собачих оповідань, їх зосередженість на одному персонажі та одній і тій самій темі взаємин між собакою й людьми, свідчать про створення собаками власної міфології. Особливістю цієї міфології є те, що всі собачі історії закінчуються загибеллю собаки, спричиненою, тією чи іншою мірою, людським фактором. Це замкнене коло розбиває дівчина, Лінна, яка завойовує довіру собак і розповідає їм якісно нову історію з іншою кінцівкою. Своєю оповіддю змінює ту міфологію, яку вони створили для себе. В основу своєї міфотворчості вона закладає міфи індіанців про трікстера Койота:

Linna struggles to remember half-read textbooks from a sophomore course on folklore, framing her thoughts as she speaks them. "We used to tell a lot of stories about Coyote. The animals were here before humans were, and Coyote was one of them. He did a lot of stuff, got in a lot of trouble. Fooled everyone." (Johnson, 2007: 1)

Згадка про Койота та історії (*We used to tell a lot of stories about Coyote*) актуалізує в оповіданні індіанський міф про пратварину-трікстера (*got in a lot of trouble. Fooled everyone*), яка була в світі з іншими звірями задовго до появи людей (*The animals were here before humans were, and Coyote was one of them*).

Проте Лінна лише бере цей міф як базу для власної міфотворчості. Далі вона вигадує для собак всесвіт, який породила Прасобака. В оповіді Лінни прасобака є своєрідною *прамамип'ю* всього в світі:

This is the same dog. There wasn't any world when this happens, just a man and a dog. Nothing had any smells. The dog's food had no taste, either. The man suppressed all these things. This was because the man didn't want One Dog to create the universe and he knew it would be done by smell.

One night One Dog was sleeping and she felt the strangest thing that any dog has ever felt. It was the smell of the world pouring from her nose. When the smell of grass came out, there was grass outside. She made the whole world that way. And when the smell of other dogs came out, there were dogs everywhere, big ones and little ones all over the world.

"I think I'm done," she said, and she left". (Johnson, 2007: 1)

Початок оповіді *This is the same dog* імітує зачин усіх собачих історій, які вони розповідали Лінні. Це сакралізує історію дівчини, легітимізує її для собак. Низка заперечних конструкцій про відсутність будь-яких запахів і смаку їжі (*Nothing had any smells; food had no taste*) наголошує неповноту та недолугість світу на початку його існу-

вання. У міфі Лінни причиною такого стану світу є чоловік/людина, який пригнічує усе, щоб Єдина Собака не могла створити всесвіт: *The man suppressed all these things. This was because the man didn't want One Dog to create the universe.* Дієслово *suppressed* у розповіді дівчинки вказує на прагнення людини (або чоловіка) до домінування над тваринним світом.

На відміну від міфу собак, де *Особлива (Та сама) собака* не могла змінити світ і гинула кожного разу, Лінна пропонує свою авторську версію створення світу Прасобакою за допомогою її нюху. Метафора *the smells of the world pouring from her nose* (запахи світу лилися з її носу) відповідає міфологічному закону взаємного перетворення всього у світі. Паралельні конструкції з повторюваними елементами описують сам процес творення світу Прасобакою (*When the smell of grass came out, there was grass outside; And when the smell of other dogs came out, there were dogs everywhere*). Таким чином, Лінна стає творцем міфу, який змінить долю собак, їх сприйняття себе в світі, оскільки їхня головна міфологема в історії дівчинки вже не є жертвою (як це було в епосі самих собак). Навіть більше, вона отримує статус творця-деміурга, а людина (чоловік) втрачає свою центральну позицію у міфологічному всесвіті собак. Це пояснює, про яку саме еволюцію трікстерських історій йдеться в назві оповідання («Еволюція трікстерських оповідань серед собак Північного парку після Зміни»). Коли Лінна вважає, що вона створила необхідний для щасливого майбутнього собак міф, вона каже їм, що завершила та йде (*I think I'm done," she said, and she left*).

Отже, в оповіданні центральними образами є саме жіночі образи Лінни та Прасобаки. Кожна з них наділена власною силою: Лінна, як оповідачка, здатна створити міфологічний всесвіт, який надихне собак на краще життя та змінить долю їх праматері, сакралізує її образ, а Прасобака, в свою чергу, отримує контроль над своєю долею та своїм міфологічним всесвітом, реалізує свій потенціал творця та позбувається накладених на неї обмежень.

Подібно до вищенаведеного прикладу, у романі «Цирцея» Медлін Міллер по-новому представлено історію Цирцеї, дочки Бога сонця Геліуса, як самодостатньої, сильної, незалежної жінки. Головна героїня стає могутньою чаклункою, що розвиває свою магію та виборює право на власну долю та веде свою власну оповідь:

"Then I learned that I could bend the world to my will, as a bow is bent for an arrow. I would have done that toil a thousand times to keep such power in my hands."

... I rise then and go to my herbs. I create something, I transform something. My witchcraft is as strong as ever, stronger. This too is good fortune. How many have such power and leisure and defense as I do? (Miller, 2018: 212)

В циклі міфів про Одісея Цирцея є другорядним персонажем – коханкою, з якою Одісей провів близько року на її острові. В романі Медлін Міллер вона стає центральною фігурою а також оповідачкою, яка знайомить читачів із власною історією та переживаннями. Наділена власним голосом, Цирцея розповідає про свої надздібності (*go to my herbs. I create something, I transform something. My witchcraft is as strong as ever, stronger*), які в міфах були представлені як могутнє чаклунство. Зі слів оповідачки стає зрозуміло, що це не просто чаклунство, а її визначна здатність, потенціал творення та світозміни (*I could bend the world to my will, as a bow is bent for an arrow*). Вона усвідомлює свою силу (*to keep such power in my hands*) та навіть готова на будь-які жертви заради неї (*I would have done that toil a thousand times*), адже ця сила наділяє її даром творення світу:

"I thought: I cannot bear this world a moment longer. Then, child, make another". (Miller, 2018: 212)

Якщо щось у світі не влаштовує Цирцею (*I cannot bear this world*), вона не має з цим змиритись, оскільки може створити такий світ, який їй підходить (*make another*). Таким чином, запозичений з грецької міфології образ небезпечної спокусниці та відьми Цирцеї в постмодерністському романі набуває автономії та самодостатності та стає центральним образом твору й центром оповідної перспективи.

До подібних перетлумачень міфологічних образів з метою деконструкції гендерних стереотипів вдаються у постмодерністських творах не лише авторки, а й автори-чоловіки. У своїй прозі Томас Кінг, Джон Барт, Джон Фаулз, Джуліан Барнс, Салман Рушді та ін. перекодовують культурні смисли міфологічних жіночих та чоловічих образів. Наприклад, у романі Томаса Кінга «Green Grass, Running Water» («Зелена трава, стрімка вода») біблійні міфологеми Адама та Єви зазнають значних семантичних змін. Наслідування в творі оповідної манери типової для американських індіанців визначає іронічність відображення міфологеми *Адам*, оскільки оповідач експліцитно вказує на низький рівень інтелектуальних здібностей першого чоловіка, наприклад:

That Ah-damn not so smart. (King, 1993: 8)

У типовий для індіанської культури образний, непрямий спосіб повідомлення інформації наратор вживає для опису *Адама* евфемізм *not*

so smart (не дуже розумний). На додачу, в романі оповідач перекручує незвичне для мови індіанців ім'я *Адама*. За рахунок злиття вигуків *Ah* та вульгаризму *damn* утворюється лайливе ім'я-каламбур *Ah-damn* (От-дідько). Це зумовлює негативну оцінку міфологічного образу. На відміну від такої десакралізації біблійного першочоловіка, міфологема *Єва* актуалізується максимально схвально та позитивно:

Ah-damn not so smart like Evening, she be Indian woman, I guess. (King, 1993: 8)

За рахунок каламбуру єврейське (або арамейське) ім'я *Eve* (Єва) у романі перетворюється на *Evening* (Вечір), що відповідає індіанській традиції давати образні імена. Тобто, оповідач асоціює Єву з власною культурою, стверджуючи що вона індіанського походження (*she be Indian woman*). Окрім цього наратор підкреслює, що Єва розумніше за Адама (*not so smart like Evening*). Таким чином, образ Єви, який в християнстві найчастіше пов'язаний з біблійним мотивом Гріхопадіння, у романі постає як позитивний. Отже, деконструкція гендерних стереотипів у творі відбувається за рахунок їх переосмислення представником індіанської культури. При цьому полярність їх оцінки змінюється на протилежну. Десакралізація *Адама* в творі відображає втрату чоловіком центрального місця в постмодерністській культурі, переоцінку гендерних стереотипів.

Висновки. Міфологічна інтертекстуальність у постмодерністському художньому дискурсі виступає важливим лінгвокультурологічним механізмом переосмислення культурної пам'яті та деконструкції усталених гендерних моделей. Залучення

міфологем, архетипних образів, прецедентних імен і канонічних сюжетів забезпечує не лише інтертекстуальний зв'язок із попередньою культурною традицією, а й створює умови для формування нових смислів, у межах яких усталені моделі жіночності та чоловічості зазнають критичного перегляду.

У результаті дослідження встановлено, що постмодерністська мовна гра, реалізована через іронію, пародію, стилістичну гібридизацію, зміну оповідної перспективи та *revisionist mythmaking*, є одним із ключових інструментів семантичної трансформації міфологічних образів. Саме завдяки таким мовним механізмам жіночі персонажі, які в класичних міфах функціонували як вторинні, мовчазні або залежні, набувають власного голосу, суб'єктності та права на інтерпретацію власної історії.

Аналіз творів Маргарет Етвуд, Медлін Міллер, Кідж Джонсон і Томаса Кінга засвідчив, що деконструкція гендерних стереотипів відбувається як через переосмислення жіночих образів, так і через зміну традиційної репрезентації чоловічих персонажів. Це дозволяє говорити про системне переакцентування культурних кодів, а не лише про локальну феміністичну ревізію окремих сюжетів.

Отже, міф у постмодерністському тексті перетворюється на відкритий простір інтерпретації, де можлива критична переоцінка соціальних ролей, культурних стереотипів і самої логіки їхнього формування. Міфологічна інтертекстуальність у цьому процесі функціонує як продуктивний інструмент лінгвокультурологічного моделювання нових смислів і створення неоміфологічних образів сучасної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Atwood M. *The Penelopiad*. Edinburgh : Canongate, 2005. 224 p.
2. Barthes R. *Mythologies*. New York : Hill and Wang, 1977. 158 p.
3. Beauvoir S. de. *The Second Sex*. New York : Vintage Books, 2011. 800 p.
4. Butler J. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York : Routledge, 1990. 256 p.
5. Eliade M. *Myth and Reality*. New York : Harper & Row, 1963. 204 p.
6. Gilbert S. M., Gubar S. *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. New Haven : Yale University Press, 2000. 719 p.
7. Hutcheon L. *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*. New York : Routledge, 1988. 288 p.
8. Johnson K. *The Evolution of Trickster Stories Among the Dogs of North Park After the Change*. In: Datlow E., Windling T. (eds.). *The Coyote Road: Trickster Tales*. New York : Viking, 2007. P. 1-15.
9. King T. *Green Grass, Running Water*. Boston : Houghton Mifflin, 1993. 480 p.
10. Kristeva J. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. New York : Columbia University Press, 1980. 305 p.
11. Lotman Y. M. *Universe of the Mind: A Semiotic Theory of Culture*. Bloomington : Indiana University Press, 1990. 288 p.
12. Massoura K. *Myth and Gender in Margaret Atwood's The Penelopiad: Rewriting Penelope's Voice*. *Contemporary Women's Writing*. 2017. Vol. 11. No. 3. P. 391 – 406. DOI: 10.1093/cww/vpx021
13. Miller M. *Circe*. New York : Little, Brown and Company, 2018. 400 p.
14. Ostriker A. S. *The Thieves of Language: Women Poets and Revisionist Mythmaking*. *Signs*. 1982. Vol. 8. No. 1. P. 68 - 90. DOI: 10.1086/493944

15. Rich A. When We Dead Awaken: Writing as Re-Vision. *College English*. 1972. Vol. 34. No. 1. P. 18-30.
16. Изотова Н. П. Постмодерністська мовна гра в сучасному художньому дискурсі. *Наукові записки*. 2020. № 12. С. 45-53.
17. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 264 с.
18. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. Київ : Факт, 2007. 640 с.
19. Ситенька О. В. Міфологічна інтертекстуальність у постмодерністському художньому дискурсі. *Вісник КНЛУ*. 2012. № 2. С. 112-119.

REFERENCES

1. Atwood M. (2005) *The Penelopiad*, Canongate, Edinburgh, 224 p.
2. Barthes R. (1977) *Mythologies*, Hill and Wang, New York, 158 p.
3. Beauvoir S. de (2011) *The Second Sex*, Vintage Books, New York, 800 p.
4. Butler J. (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, New York, 256 p.
5. Eliade M. (1963) *Myth and Reality*, Harper & Row, New York, 204 p.
6. Gilbert S. M., Gubar S. (2000) *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*, Yale University Press, New Haven, 719 p.
7. Hutcheon L. (1988) *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*, Routledge, New York, 288 p.
8. Johnson K. (2007) *The Evolution of Trickster Stories Among the Dogs of North Park After the Change*, in: Datlow E., Windling T. (eds.), *The Coyote Road: Trickster Tales*, Viking, New York, P. 1–15.
9. King T. (1993) *Green Grass, Running Water*, Houghton Mifflin, Boston, 480 p.
10. Kristeva J. (1980) *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*, Columbia University Press, New York, 305 p.
11. Lotman Y. M. (1990) *Universe of the Mind: A Semiotic Theory of Culture*, Indiana University Press, Bloomington, 288 p.
12. Massoura K. (2017) *Myth and Gender in Margaret Atwood's The Penelopiad: Rewriting Penelope's Voice*, *Contemporary Women's Writing*, Vol. 11, No. 3, P. 391–406.
13. Miller M. (2018) *Circe*, Little, Brown and Company, New York, 400 p.
14. Ostriker A. S. (1982) *The Thieves of Language: Women Poets and Revisionist Mythmaking*, *Signs*, Vol. 8, No. 1, P. 68–90.
15. Rich A. (1972) *When We Dead Awaken: Writing as Re-Vision*, *College English*, Vol. 34, No. 1, P. 18–30.
16. Izotova N. P. (2020) *Postmodernistska movna hra v suchasnomu khudozhnomu dyskursi* [Postmodern language play in contemporary literary discourse], *Naukovi zapysky*, No. 12, P. 45–53. [in Ukrainian]
17. Hundorova T. (2005) *Pisliachornobylska biblioteka: Ukrainskiyi literaturniyi postmodern* [The Post-Chornobyl Library: Ukrainian Literary Postmodernism], *Krytyka*, Kyiv, 264 p. [in Ukrainian]
18. Zabuzhko O. (2007) *Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii* [Notre Dame d'Ukraine: Lesia Ukrainka in the Conflict of Mythologies], *Fakt*, Kyiv, 640 p. [in Ukrainian]
19. Sytenka O. V. (2012) *Mifolohichna intertekstualnist u postmodernistskomu khudozhnomu dyskursi* [Mythological intertextuality in postmodern literary discourse], *Visnyk KNLU*, No. 2, P. 112–119. [in Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

